

Skutečnost Jan Kranát

S Ladislavem Hejdánkem jistě budeme zajedno v nespokojenosti s čistě objektivistickým chápáním skutečnosti, s „objektivní realitou“, již chtějí poznávat zastydlejší vědy, a s „objektivní zvěstí“, „objektivitou zjevení“ a „objektivní událostí (Kříže)“, s nimiž stále ještě přichází určitý typ teologie. Takovýto objektivismus, který nakonec vede i k „objektivisaci“ subjektu, *co nejrozhodněji odmítáme, nic z něho nepřijímáme a všechno z něj zavrhuje*.

Zajímavější ale je, v čem Ladislavu Hejdánkovi ne zcela rozumím anebo v čem s ním – navzdory několikaleté synúsi – ne plně souhlasím:

Předmět (a s ním všechna „objektivita“) je filosoficky problematický právě proto, že je to jen konstrukt, ať už jako „před-stava“ či „pojmově“ fixovaná obecnina. Jako takový má ke skutečnosti vztah pouze zprostředkovaný, zástupný nebo třeba vůbec žádný. Zpředměťujícími metodami se to prostě těžko zjišťuje. Nesouhlasím však s tím, že by se na této noetické neuspokojivosti předmětu nějak fatálně podepsala „řecká zpředměťující pojmovost“. Nemyslím si, že by pojem byl řeckým vynálezem, nějakým osudným eleatským zastavovatelem dynamické skutečnosti – to snad jedině určitý druh záměrně exaktní, „geometrické“ pojmovosti. Její užití za hranicemi „geometrie“ (tedy pouze myšleného světa) však zůstalo do 20. století nenaplněným ideálem. Co potom takový „pojem s rozostřenými okraji“, provaz, jímž neprochází žádné vlákno od začátku až do konce (Wittgenstein, *Filosofická zkoumání*) – snesly by hejdánkovské označení „pojem“? Není pojem spíše užitečným nástrojem, jehož omezenosti ve vztahu ke skutečnosti si příležitostně byli vědomi už sami Řekové?

Velmi zdrženlivý jsem pak vůči názoru, že by tzv. „hebrejské myšlení“ mělo být nějakou alternativou k řecké pojmovosti. Není podobně ne-předmětné, ne-pojmové a vlastně i dynamické myšlení všech primitivů, v etnografickém i sociologickém slova smyslu? ... Není to nakonec prolínání nějaké teologické doktríny do filosofie?

Subjekt (jako ne-objekt) je mimořádně vhodné místo, kde postavit otázku po skutečnosti nezastupované předmětnými konstrukty. Samozřejmě je těžké subjektu stavět nějaké „objektivní“ hranice, mluvit o nějakém „vnějšku“, jak se ukazuje v bodě devět Hejdánkových tezí. Hranicí subjektu je zase jen subjekt. Ale nedává o sobě vědět zase jen prostřednictvím nějakého předmětu, svého „vnějšku“? Nelze jej na něj redukovat, ale jak se k němu dostat? (Ad Hejdánkova teze 10.)

Zde vzniká zajímavá otázka – spíše než sporný bod – zda nejsou dva subjekty spolu spojeny zase jen subjektem („Já v Otci, Otec ve mně; Kristus v nás a my v Kristu“...). Není tedy skutečností subjektu zase subjekt, v němž se rozplývají druhotně konstruované hranice? Je jedno, zda použijeme metaforu Ducha či „Božích dětí“ nebo ještě nějakou jinou.

Stačí nám tu však ještě metafora Subjektu? Není zde Subjekt (byť negativně) ustavován právě objektem, nezatahujeme konstrukty někam, kde není ani Subjekt ani objekt? „Nevyčeřuje“ se Subjekt právě tím, že klade objekty a subjekty, a není nakonec jeho skutečností identita obého? Zde samozřejmě končí i dialektika vnějšku a vnitřku, stání a stávání, změny a události. Krok předtím končí i „Hejdánkuv žebřík“ k pravé skutečnosti (naznačený v jeho tezích) a její pojednání je odsunuto do budoucna. Není ona ne-předmětná skutečnost tušitelná (spíše než myslitelná) právě v oné identitě, v níž „je“ nějak Vše a z níž diskrétní stavy či pravé události „vypadávají“, „vy-stávají“ a do níž opět „zapadávají“ či „zacházejí“. Není ona ne-předmětnost (či nicota?) minulosti a budoucnosti skryta právě v onom ani-ani? O tom Ladislav Hejdánek mlčí – a možná dobře dělá.